

Sygn. akt II Ca 1443/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2013r.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu II Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie następującym:

Przewodniczący- Sędzia SO Beata Stachowiak (spr.)

Sędzia SO Lidia Mazurkiewicz-Morgut Sędzia SR del. Agata Staroń-Szweiger

Protokolant: Elżbieta Biała

po rozpoznaniu w dniu 17 stycznia 2013r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa M. C.

przeciwko Skarbowi Państwa - Aresztowi Śledczemu we W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda i strony pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu

z dnia 22 czerwca 2012r.

sygn. akt IX C 150/12

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie III w ten sposób, że nie obciąża powoda kosztami procesu;

II. oddala apelację strony pozwanej w całości i apelację powoda w pozostałym zakresie;

III. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt II Ca 1443/12

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 22 czerwca 2012 r. Sąd Rejonowy dla Wrocławia - Śródmieścia we Wrocławiu zasądził od pozwanego na rzecz powoda 3 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11.02.2012 r. do dnia zapłaty, oddalił dalej idące powództwo; zasądził od powoda na rzecz pozwanego 2 112 zł kosztów zastępstwa procesowego i obciążył Skarb Państwa niepokrytymi kosztami sądowymi.

Podstawę rozstrzygnięcia Sadu Rejonowego stanowiły następujące ustalenia faktyczne:

Powód M. C. przebywał w Areszcie Śledczym we W. od dnia 21.05. 2009 r. do dnia 23.03.2010 r., początkowo, jako tymczasowo aresztowany, a od dnia 19.02. 2010 r., jako skazany na karę łączną pozbawienia wolności w wymiarze 3 lat i 10 miesięcy .Powód osadzony był na kilku różnych oddziałach ze względów organizacyjnych. Przez większość okresu osadzenia powód przebywał w celach dwuosobowych w dwie osoby ,a w trzy osoby w celi dwuosobowej w okresie : od 29.05.2009 r. do 08.06.2009 r., od dnia 08.07.2009 r. do dnia 21.09.2009 r., w okresie od dnia 01.10.2009 r. do dnia 05.12. 2009 r. przez kilka dni. Kiedy powód był osadzony wraz z dwiema innymi osobami przypadały na nich dwa krzesła i mały stolik. Jedna osoba musiała spożywać posiłki, siedząc na łóżku. Cele były słabo wentylowane, nie

było dostatecznej cyrkulacji powietrza. Powód przebywał w celi przez 23 godziny na dobę, opuszczał ją jedynie na spacer, a poza tym, kiedy udawał się do lekarza lub na rozprawę. We wszystkich celach, w których przebywał powód, toalety były oddzielone od reszty pomieszczenia jedynie zasłoną lub przegrodą z dykty. Oświetlenie nie pozwalało na czytanie książki. Powód zwracał się do wychowawcy na Oddziale B o rozmowę z dyrektorem AŚ na temat warunków panujących w celi, ale jego prośba pozostała bez odzewu. Cele są wyposażone standardowo. Osadzeni mogą korzystać z bieżącej zimnej wody. Mają prawo korzystania z własnego czajnika elektrycznego lub grzałki. Mogą posiadać w celach własny sprzęt AGD. Kąćki sanitarne w celach nie są całkowicie zabudowane. Wentylacja ma postać grawitacyjnej, gdyż budynek pochodzi z XIX w. Ogrzewanie

jest miejskie, sterowane przez urządzenia automatycznie. Do utrzymywania porządku w celach zobowiązani są sami osadzeni. Potrzebę dostarczenia środków czystości czy

środków higieny osadzeni winni zgłaszać administracji. Obowiązek utrzymania porządku egzekwowany jest podczas wizytacji cel przez wychowawcę. Powód wywiązywał się z tego obowiązku. W Areszcie Śledczym we W. osadzeni mają możliwość korzystania z zasobów biblioteki, z posługi duchownych. W 2009 r. w Areszcie Śledczym we W. utrzymywało się przez cały rok przeludnienie wynoszące od 102 do 113 %, średnio 105 %. Sytuacja ta była znana sędziemu penitencjarnemu sprawującemu nadzór nad jednostką. W 2009 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu V Wydział Penitencjarny nie uchylił decyzji dyrektora AŚ o przeludnieniu. Na podstawie powyższych ustaleń faktycznych Sąd Rejonowy uznał, iż powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie. Powód wystąpił o zasądzenie na jego rzecz zadośćuczynienia za krzywdę doznaną wskutek warunków osadzenia w Areszcie Śledczym we W.. Podniósł, że roszczenie to zmierza do udzielenia mu ochrony dóbr osobistych (przede wszystkim godności), które zostały naruszone działaniami pozwanego. Powód podnosił, że doznał poniżającego traktowania w pozwanej jednostce penitencjarnej z uwagi na warunki, w jakich został osadzony i w jakich odbywał karę pozbawienia wolności, tj. powierzchnię, stan techniczny i wyposażenie cel mieszkalnych. Powód dochodził zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę, jakiej doznać miał w czasie pobytu w Areszcie Śledczym we W.. Sąd I instancji stwierdził, iż postępowanie dowodowe wykazało, iż w czasie pobytu powoda w pozwanym Areszcie Śledczym we W. zostały naruszone w sposób bezprawny jego dobra osobiste. W pierwszej kolejności było to następstwem niedochowania normy dotyczącej zapewnienia osadzonym minimalnej powierzchni 3 m² na jedną osobę. Zgodnie z art. 110 § 2 k.k.w. powierzchnia w celi mieszkalnej przypadająca na skazanego wynosi nie mniej niż 3 m². Powód przebywał w celach dwuosobowych o pow. 8, 32 m² będąc w nich osadzonym wraz z dwiema innymi osobami przez okres ok. 3 m-cy na przełomie maja i czerwca 2009 r., w okresie od lipca do września 2009 r. oraz w okresie od października 2009 r. do 05.12.2009 r. Zatem na powoda przypadła powierzchnia 2,77 m². Przyznając tę okoliczność pozwany odwołał się do dyspozycji obowiązującego do dnia 05.12.2009 r. przepisu art. 248 k.k.w. ,który stanowił, iż w szczególnie uzasadnionych przypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego mógł umieścić osadzonych na czas

określony w warunkach, w których powierzchnia celi na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m². Jednakże przepis ten został uznany za niezgodny z art. 40, art. 41.4 i art. 2 Konstytucji wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26.05.2008 r., SK 25/07.

Efektym tego wyroku była zmiana kodeksu karnego wykonawczego i wprowadzenie doń przepisów art. 110 § 2a-i, zgodnie, z którymi przesłanki umieszczenia w celi o powierzchni poniżej 3 m² zostały ściśle oznaczone, przy czym na dyrektora jednostki penitencjarnej nałożono obowiązek minimalizowania pogorszenia warunków osadzenia, zmierzania do szybkiego umieszczenia osadzonego w celi mieszkalnej zgodnej z normą powierzchniową wydania decyzji określającej czas i przy-czynę osadzenia. W stosunku do powoda doszło, zatem do naruszenia minimalnej gwarancji odpowiednich warunków bytowych w placówce penitencjarnej w postaci przypadającej na jednego osadzonego powierzchni celi mieszkalnej, co najmniej 3 m². Zatem zdaniem Sądu I instancji powód może skutecznie wyprowadzić roszczenie o zadośćuczynienie z art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. z faktu osadzenia go w celi przeludnionej, tj. niespełniającej minimalnego wymogu powierzchni 3 m² celi mieszkalnej na jednego osadzonego. Do naruszenia dóbr osobistych powoda doszło także na skutek braku w celach dostatecznie wydzielonych kąćków sanitarnych.

Wydzielenie tychże kącików jedynie za pomocą kotary, dykty czy parawanu nie może stanowić wystarczającej osłony i w tym zakresie cela mieszkalna nie spełnia należycie swoje funkcji w zakresie zapewnienia osadzonemu odpowiednich warunków sanitarnych. W takim wypadku może dojść do naruszenia prawa do prywatności, a także godności osoby ludzkiej (wyrok SN z dnia 28.02.2007 r., V CSK 431/06). Zgodnie, bowiem z § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25.08.2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekłójące użytkowanie. Oznacza to, że również w zakresie odpowiedniego wyposażenia i stanu technicznego celi pozwana jednostka dopuściła się naruszenia przepisów prawa. Sąd Rejonowy stwierdził także, iż powód może, zatem dochodzić od pozwanego roszczeń wynikających z odpowiedzialności organów Państwa za wykonywanie władzy publicznej niezgodne z przepisami prawa, tj. z art. 417 § 1 k.c. Pozwany dopuścił się względem powoda deliktu wywołującego naruszenie dóbr osobistych powoda w postaci godności osobistej oraz prywatności.

Odpowiedzialność z tytułu opisanego deliktu obejmuje także zobowiązanie do zapłaty zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych na podstawie art. 448 k.c. Powód wskazał, na czym polegała dolegliwość związana z osadzeniem trzech osób w celi dwuosobowej. Przy zachowaniu standardowego wyposażenia celi - stolika i dwóch krzeseł dochodziło do sytuacji, w której jedna osoba musiała pozostawać na

łóżku i tamże spożywać posiłki. Kwestia obliczenia wymiaru konkretnej powierzchni, o jaką została zmniejszona norma powierzchniowa celi wynikająca z art. 110 § 1 k.k.w. nie ma znaczenia. Otóż właśnie w celi najmniejszej, przeznaczonej do osadzenia dwóch osób, zagęszczenie osadzonych będzie powodowało największe trudności przy przemieszczaniu się po celi i wykorzystywaniu stanowiących jej wyposażenie sprzętów i przez to będzie dla osadzonych najbardziej odczuwalne. Pozwany nie wykazał, aby w związku z osadzeniem trzech osób w celi jej wyposażenie zostało do tego dostosowane. Przebywanie w celi dwuosobowej w trójkę stanowiło dla powoda istotną dolegliwość i nie stanowiło epizodu w okresie odbywania kary, ale zjawisko powracające i utrzymujące się także przez dłuższy okres. Łącznie czas ten w przypadku powoda wynosił, co najmniej 3 miesiące. Dochodzi do tego także zdecydowanie niekomfortowa sytuacja braku pełnego wydzielenia części sanitarnej celi od części ściśle mieszkalnej. Sąd doszedł tym samym do przekonania, że powód może domagać się zadośćuczynienia za krzywdę doznaną wskutek osadzenia w warunkach nadmiernego zagęszczenia celi, a także wskutek niezapewnienia poszanowania godności i prywatności osadzonego przy czynnościach związanych z potrzebami fizjologicznymi i higienicznymi. Za sumę odpowiednią w rozumieniu art.448 k.c. ,przy uwzględnieniu całokształt okoliczności sprawy, w tym czas trwania dolegliwości i stopień ich natężenia, Sad Rejonowy uznał kwotę 3 000 zł. Dalej idące powództwo podlegało oddaleniu, jako nieusprawiedliwione wynikami postępowania dowodowego. Wobec częściowego uwzględnienia żądania pozwu o kosztach procesu należało rozstrzygnąć zgodnie z zasadą ich stosunkowego rozdzielenia wyrażoną w art. 100 k.p.c. przy uwzględnieniu ,iż powód wygrał sprawę w 12 %, pozwany zaś w 88 %.

Na powyższe rozstrzygnięcie apelację złożył powód zaskarżając orzeczenie w części tj. w punkcie I i III. W uzasadnieniu apelujący wskazał, iż nie powinien być obciążony

kosztami zastępstwa procesowego, gdyż zaistniałej sytuacji jest winny pozwany, a nadto wskazał, iż zasądzona przez Sąd I instancji kwota jest za niska.

Apelację złożyła także strona pozwana zaskarżając wyrok w części zasądzającej od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3000 zł. Zaskarżonemu orzeczeniu strona apelująca zarzuciła:

- naruszenie przez zasady wyrażonej w przepisie art.233 k.p.c. m.in. przez przyjęcie, że w świetle zebranych dowodów, Sąd I instancji przyjął jednostronnie, iż doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda z przyczyny bezprawnego zdaniem sądu, działania pozwanego w zakresie uwzględnionych zarzutów powoda,
- naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności art. 24 i 448 k.c. w zw. z art.417§1 k.c. m.in. przez przyjęcie, iż w wyniku rzekomo bezprawnego działania pozwanego Aresztu Śledczego we W. doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda.

Wskazując na powyższe zarzuty strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów procesu za obie instancje .

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powoda zasługiwała na częściowe uwzględnienie, zaś strony pozwanej, jako bezzasadna podlegała oddaleniu.

Sąd Rejonowy należycie ustalił stan faktyczny sprawy, trafnie wyjaśnił podstawę prawną orzeczenia z przytoczeniem prawidłowych przepisów prawa i w sposób prawidłowy ocenił zgromadzony materiał dowodowy.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do apelacji powoda wskazać należało, iż zasługiwała ona na uwzględnienie tylko w zakresie, w jakim powód kwestionował zasadność obciążenia go kosztami procesu .W tym zakresie zgodzić należy się ze skarżącym ,iż doszło do naruszenia przez Sąd I instancji art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie .

Zgodnie z art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Przepis ten urzeczywistnia zasadę słuszności i ma zastosowanie w wypadkach szczególnie uzasadnionych tj. wówczas, gdy z uwagi na okoliczności faktyczne konkretnej sprawy zastosowanie ogólnych zasad odpowiedzialności za wynik procesu byłoby sprzeczne z tą zasadą. Podstawą do takiej oceny może być zachowanie się strony w procesie, jak i jej sytuacja pozaprocesowa (stan majątkowy, szczególna sytuacja zdrowotna i życiowa). Za odstąpienie od obciążania powoda kosztami procesu przemawia zarówno sytuacja osobista i majątkowa skarżącego jak i podstawa rozstrzygnięcia .Powód przebywa w zakładzie karnym ,nie ma żadnych dochodów , które umożliwiłyby pokrycie kosztów procesu .Istotnie powód ,co prawda utrzymał się ze swoim żądaniem w niewielkim zakresie, jednak żądanie, co do zasady było usprawiedliwione bezprawnym działaniem strony pozwanej ,a wysokość należnej powodowi kwoty zależała od oceny Sądu .W sytuacji ,gdy kwota kosztów procesu praktycznie pokrywa się z należnością zasądzoną z tytułu zadośćuczynienia pieniężnego poszkodowany w istocie nie doznaje żadnej ochrony swoich dóbr osobistych ,co w oczywisty sposób narusza zasadę słuszności .Mając na uwadze powyższe rozważania zaskarżony wyrok w pkt III podlegał zmianie poprzez odstąpienie od obciążania powoda kosztami procesu (art.386§1 k.p.c. i art. 102 k.p.c.). W pozostałym zakresie apelacja powoda, jako bezzasadna podlegała oddaleniu (art.385 k.p.c.).

Wbrew zarzutom apelacji przyznana powodowi kwota 3000 zł stanowi sumę adekwatną do rozmiaru krzywdy doznanych przez skarżącego. Sąd Rejonowy w sposób wyczerpujący wskazał w uzasadnieniu orzeczenia motywy i kryteria jakimi kierował się określając wysokość należnego powodowi zadośćuczynienia i ocenę te należało w całości podzielić . Nie bez znaczenia dla tej oceny jest również fakt, iż dobra osobiste powoda nie zostały naruszone działaniami, którym można by przypisać intencję indywidualnie skierowanej przeciwko powodowi represji. Tym samym przyjąć należało, iż Sąd I instancji określając wysokość zadośćuczynienia na kwotę 3000 zł, biorąc pod uwagę powyższe w sposób prawidłowy ocenił krzywdę powoda. Oceniając te przesłanki Sąd uwzględnia kumulatywnie wszystkie okoliczności sprawy, w tym długotrwałość przebywania we wskazanych wyżej warunkach i stopień ich uciążliwości dla skazanego oraz jego odczucia z tym związane, a także pozostałe czynniki składające się na konkretne warunki uwięzienia, które mogą pogłębiać negatywne skutki osadzenia w przedludnionej celi albo je osłabiać lub nawet niwelować. Mogą zatem prowadzić do

zwiększenia poczucia krzywdy, albo je osłabiać lub sprawić, że w ogóle nie powstało, co ma wpływ na ocenę roszczenia zgłoszonego na podstawie art. 448 k.c. Odnosząc się zaś do apelacji strony pozwanej wskazać należało, iż chybionym okazał się zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. Przepis ten ,bowiem statuuje zasadę swobodnej oceny dowodów, która przeciwstawia się dowolnej ocenie. W orzeczeniu z dnia 10 czerwca 1999 r. II UKN 685/98, OSNAPiUS 2000, nr 17, poz.655 Sąd Najwyższy stwierdził, że normy swobodnej oceny dowodów wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy, jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i ważąc ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego. Biorąc

pod uwagę powyższe stwierdzić należało, iż Sąd I instancji oceniając zebrany w sprawie materiał dowodowy wziął pod uwagę powyższe zasady, szczegółowo omawiając zgromadzony w sprawie materiał dowodowy będący podstawą ustalenia stanu faktycznego w niniejszej sprawie, w związku, z czym nie można uznać, aby przekroczył granice swobodnej oceny dowodów.

Zdaniem Sądu Okręgowego oceny czy zostało naruszone dobro osobiste powoda nie należy konstruować w odniesieniu do warunków panujących w tym czasie w zakładach karnych, lecz do ogólnych warunków, standardów i norm panujących w społeczeństwie. Niewątpliwie dla każdego człowieka konieczność załatwiania potrzeb fizjologicznych oraz wykonywania czynności higieny osobistej w warunkach niezapewniających w żadnym wypadku prywatności, intymności, stanowiłaby okoliczność odbieraną jako niezmiernie przykrą naruszająca godność osobistą prawo do prywatności. Z pewnością takiego poczucia nie zapewnia zasłona z koca czy dykty oddzielająca toaletę od celi. Dla oceny czy doszło do naruszenia godności powoda nie ma znaczenia fakt, iż powód przebywał w takich warunkach tylko przez kilkanaście dni. Okoliczność ta została wzięta pod uwagę przez Sąd I instancji przy określaniu rozmiaru krzywdy doznanej przez powoda ,a co za tym idzie wysokości zadośćuczynienia. Podzielić także należało stanowisko Sądu Rejonowego ,iż w stosunku do powoda doszło również do naruszenia minimalnej gwarancji odpowiednich warunków bytowych w postaci przypadającej na jednego osadzonego powierzchni celi mieszkalnej, co najmniej 3 m(2).

Odnosząc się do zarzutu naruszenia przepisów prawa materialnego, art. 24 k.c. i art. 448 k.c. w związku z art. 417 § 1 k.c. poprzez bezzasadne przyjęcie ,iż działania strony

pozwaney nosiły cechy bezprawności stwierdzić należy ,iż jest on chybiony . Bezprawność pojmuję się w prawie cywilnym szeroko, jako niezgodność zachowania się sprawcy z porządkiem prawnym. Zakresem bezprawności nie są, więc objęte tylko naruszenia zawartych w przepisach - różnych zresztą gałęzi prawa - zakazów czy nakazów, adresowanych do ogółu lub określonych podmiotów, ale ponadto naruszenia zasad współżycia społecznego. Zgodnie z art. 3 konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. W tym zakresie zarówno orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka Jak i Sądu Najwyższego konsekwentnie przyjmuje ,iż norma powierzchniowa przewidziana w art. 110 § 2 k.k.w. stanowi absolutne minimum niezbędne do poszanowania godności człowieka . Z tą ostatnią oceną należy się zgodzić, gdyż norma ta jest najniższa w krajach Unii Europejskiej i jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 17 lipca 2008 r. SK 25/07 trudno sobie wyobrazić sytuację, w której w celi o powierzchni na osobę mniejszej niż 3 m. kw., można mówić o humanitarnym traktowaniu osadzonego (por. ETPCz. z 22 października 2009 r. skarga nr 17885/04O.i skarga nr 17599/05S., uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 października 2011 r. III CZP 25/11, OSNC 2012 z.2 , poz.15, ;wyrok SN z dnia 27 października 2011 r., V CSK 489/10, LEX nr 1102552).

Reasumując powyższe rozważania apelację strony pozwaney, jako niezasadną należało oddalić (art. 385 k.p.c.)

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c.